

Троїцький А.М.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Іваній О.М.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРОЦЕСИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: МЕХАНІЗМИ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ

У статті досліджено інноваційні підходи до залучення громадськості у процеси прийняття рішень у публічному управлінні, що є важливою складовою розвитку демократичного суспільства. Зокрема, розглянуто сучасні цифрові механізми демократії, які сприяють розширенню можливостей громадян впливати на державні рішення та підвищенню прозорості управлінських процесів. Проаналізовано основні інструменти електронної демократії, включаючи краудсорсингові платформи, які дозволяють громадянам брати участь у формуванні політики шляхом обговорення та генерації ідей; громадський бюджет, що є механізмом розподілу фінансів відповідно до потреб та пріоритетів місцевих громад; електронні консультації, які забезпечують діалог між владою та громадськістю щодо розробки нормативно-правових актів і програм розвитку. Окрему увагу приділено впливу новітніх технологій на громадську участь. Досліджено роль блокчейн-інструментів у забезпеченні прозорості та довіри до процесів електронного голосування та ухвалення колективних рішень. Розглянуто потенціал технологій штучного інтелекту у процесах аналізу громадської думки, автоматизації комунікації між владою та населенням, а також підвищення ефективності збору й обробки даних. У ході дослідження визначено основні фактори, що впливають на успішність громадської участі, серед яких рівень цифрової грамотності населення, що визначає здатність громадян ефективно використовувати сучасні технології для комунікації та участі у державному управлінні. Важливу роль відіграє нормативно-правове забезпечення, яке має гарантувати легітимність цифрових механізмів участі, їхню інтеграцію в адміністративні процеси та захист персональних даних громадян. Також наголошено на значенні довіри до влади як ключового чинника, що визначає рівень залученості громадян до процесів прийняття рішень. Запропоновано стратегічні напрямки розвитку громадської участі в Україні, зокрема розширення доступу до цифрових платформ для участі у прийнятті рішень, удосконалення механізмів нормативно-правового регулювання електронної демократії, підвищення рівня цифрової грамотності серед населення, а також розвиток інструментів забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних. Результати дослідження свідчать, що впровадження інноваційних підходів до залучення громадськості у процеси прийняття рішень може значно підвищити ефективність публічного управління, сприяти більшій підзвітності влади та формуванню активного громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: громадська участь, цифрова демократія, краудсорсинг, громадський бюджет, електронні консультації, блокчейн, Civic Tech, публічне управління, Smart City.

Постановка проблеми. Громадська участь у процесах ухвалення рішень є ключовим компонентом демократичного врядування. Її значення постійно зростає у зв'язку з розвитком цифрових технологій, що відкривають нові можливості для комунікації між владою і громадянами. Наукові дослідження та міжнародний досвід підтверджують, що інноваційні цифрові механізми, такі як електронні консультації, краудсорсинг, громадський бюджет та блокчейн-голосування, можуть

значно підвищити ефективність і прозорість управлінських процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток цифрової демократії, розробка інноваційних підходів до залучення громадськості у процеси прийняття рішень давно є предметом уваги вітчизняних дослідників, серед яких Бардах О., Бондарчук Н., Динник І., Євсюкова О., Засадко В., Карамишев Д., Конашевська К., Сіленко А. та інші.

Постановка завдання. Мета статті: проаналізувати інноваційні механізми громадської участі, їхню ефективність, переваги та виклики впровадження, а також визначити стратегічні напрями розвитку цифрової демократії в Україні.

Виклад основного матеріалу. Громадська участь – це не лише право громадян на висловлення своєї думки, а й механізм, який забезпечує легітимність державних рішень. Наукові підходи до аналізу цього явища охоплюють різні аспекти – від класичних теорій демократії до сучасних концепцій цифрової участі.

Одним із фундаментальних підходів є теорія демократичної участі, запропонована Робертом Далем, яка підкреслює, що ефективна демократія неможлива без активної участі громадян. Даль наголошував, що механізми участі мають бути інклюзивними, доступними та забезпечувати реальний вплив на ухвалення рішень [6, с. 8].

Сучасний розвиток цифрових технологій дав поштовх теорії електронної демократії, що розглядає технології як засіб зміцнення демократичних інституцій. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) виокремлює три рівні електронної демократії:

e-Information – надання громадянам доступу до інформації про діяльність влади;

e-Consultation – можливість громадян висловлювати свою думку через онлайн-інструменти;

e-Decision Making – безпосередня участь громадян у процесі ухвалення рішень через цифрові платформи [3, с. 10].

Ще одним важливим підходом є концепція цифрової інклюзивності, яка досліджує, як рівень цифрової грамотності, доступ до інтернету та соціальні фактори впливають на можливість громадян брати участь у політичних процесах. Наприклад, у країнах із високим рівнем цифрової освіти, таких як Естонія та Фінляндія, цифрова демократія є більш розвиненою, тоді як у країнах, де існує значний цифровий розрив, рівень громадської участі є нижчим.

Останні десятиліття дослідники активно вивчають вплив цифрових технологій на процеси демократичного управління. Одним із провідних науковців у цій сфері є Джеймс Фішкін, який розробив концепцію деліберативної демократії. Він вважає, що цифрові технології можуть сприяти залученню громадян до обговорення важливих політичних питань, що підвищує якість ухвалення рішень.

Наукові дослідження підтверджують, що цифрові платформи можуть підвищити рівень довіри

громадян до влади, якщо вони забезпечують:

- прозорість процесів, коли громадяни мають доступ до всієї інформації про ухвалення рішень;
- зворотний зв'язок, коли влада відповідає на запити громадян та пояснює, як враховуються їхні пропозиції;

- безпеку даних, коли цифрові механізми участі гарантують захист персональної інформації [7, с. 172].

У звітах Організації Об'єднаних Націй та Світового банку наголошується, що однією з найуспішніших моделей цифрової демократії є е-врядування в Естонії. Використання блокчейн-голосування, цифрової ідентифікації та автоматизованих державних послуг зробило державне управління більш ефективним і доступним для громадян.

Дослідження OECD також підкреслюють, що найуспішнішими моделями цифрової громадської участі є ті, які мають законодавче закріплення та є частиною національної політики цифрової трансформації. Наприклад, у Фінляндії платформа Open Ministry дозволяє громадянам подавати законодавчі ініціативи на розгляд парламенту, а у Великій Британії платформа Have Your Say сприяє відкритому обговоренню законопроектів.

На основі аналізу літератури можна зробити кілька ключових висновків:

1) Цифрова демократія підвищує прозорість державного управління. Дослідження показують, що відкриті цифрові платформи зменшують рівень корупції та посилюють контроль громадян за владою.

2) Цифрові механізми участі збільшують рівень довіри громадян до влади. Використання цифрових інструментів сприяє більшій взаємодії між громадянами та державними органами, що робить процеси управління більш інклюзивними.

3) Успішність цифрових механізмів залежить від рівня цифрової грамотності населення. Країни, де громадяни добре обізнані з електронними технологіями, демонструють вищий рівень участі у процесах ухвалення рішень.

4) Використання блокчейн-технологій та штучного інтелекту може покращити ефективність громадської участі. Блокчейн забезпечує прозорість голосувань, а штучний інтелект допомагає аналізувати громадську думку та формувати рекомендації для політиків.

5) Ефективна цифрова участь потребує нормативно-правового регулювання. Якщо цифрові механізми не закріплені законодавчо, їх використання може бути обмеженим і неефективним.

Цифрові механізми громадської участі є важливими інструментами демократичного врядування. Вони сприяють прозорості, відкритості та підзвітності влади, а також дають змогу громадянам безпосередньо впливати на процеси ухвалення рішень. Значна частина успішних практик цифрової демократії спирається на поєднання законодавчої бази, технологічних інновацій та активної громадської участі. В Україні існує великий потенціал для впровадження таких механізмів, проте необхідно подолати низку викликів, зокрема цифровий розрив, низьку довіру громадян до влади та недостатню правову базу.

Досвід країн, де існує законодавче регулювання цифрової участі, рівень довіри громадян є вищим (табл. 1). Найбільш ефективними механізмами виявилися e-Voting (Естонія), Open Consultation (Фінляндія) та Smart City-платформи (Південна Корея).

Таблиця 1

Країна	Цифрові механізми участі	Довіра громадян до цифрової демократії (%)
Естонія	e-Residency, i-Voting, електронні петиції	88%
Фінляндія	Open Ministry, електронні консультації	83%
Канада	Digital Citizen Engagement, електронний парламент	79%
Велика Британія	Have Your Say, електронні петиції	75%
Південна Корея	Smart City Seoul, цифрове голосування	80%

Незважаючи на те, що в Україні відсутній єдиний цифровий портал участі, більшість громадян все ж готові використовувати цифрові платформи для участі. За результатами соціологічного опитування громадян різних регіонів країни у 2024 р. громадяни підтримують ідею громадського бюджету та цифрових консультацій, їх рівень готовності до цифрової участі високий. Однак, все ж значна частина опитаних виявляють недовіру до влади та того, що вони можуть вплинути на прийняття рішень [8].

Сучасні технологічні рішення сприяють активізації громадянської участі через цифрові платформи, краудсорсингові інструменти, електронні консультації, блокчейн-голосування, штучний інтелект та елементи гейміфікації.

Краудсорсинг – це механізм збору ідей, пропозицій та рішень від великої кількості громадян через онлайн-платформи. Він дозволяє владі вра-

ховувати громадську думку, спрощує розробку політик та сприяє більш інклюзивному прийняттю рішень. Основними форматами краудсорсингу є:

- відкриті платформи для збору ідей (громадяни можуть подавати пропозиції щодо покращення міста чи державної політики);
- громадські голосування (вибір найкращих ініціатив для реалізації);
- спільна розробка політик (влада спільно з громадянами формує стратегічні рішення) [1, с. 121–122].

Однак, викликами застосування краудсорсингових інструментів стає те, що не всі громадяни мають доступ до інтернету та цифрових платформ, їх низька обізнаність населення щодо можливостей краудсорсингу, а також відсутність правових зобов'язань влади щодо реалізації громадських пропозицій.

Механізм електронних консультацій дозволяє громадянам брати участь в обговоренні законопроектів, політичних ініціатив та інших державних рішень у режимі онлайн. Електронних консультацій можуть працювати в декількох форматах:

- громадяни можуть вносити свої пропозиції до нових законів – обговорення законопроектів;
- через опитування громадян щодо політик або реформ;
- через вітування влади [4, с. 12–13; 5, с. 15].

Ризиками в цьому випадку стають низький рівень участі громадян; відсутність гарантій, що подані пропозиції будуть враховані; недостатній рівень зворотного зв'язку від влади.

Прозорі системи голосування, унеможлижуючи маніпуляції та підробку результатів, дозволяє створювати блокчейн. Він має цілий ряд переваг, найважливіші з яких захист від фальсифікацій, повна прозорість результатів, можливість перевірити власний голос. Проте він потребує високого рівня цифрової грамотності, незалежного аудиту системи та законодавчої бази для цифрового голосування.

Цифрові технології для ефективного управління міськими процесами надає Smart City – концепція розумного міста. Інструментами Smart City для громадянської участі є:

- геоінформаційні системи (GIS): інтерактивні карти міських проблем;
- мобільні додатки для збору скарг громадян;
- аналіз великих даних (Big Data) для оцінки потреб мешканців.

Впровадження концепції розумного міста потребує комплексного планування та захист

даних громадян, до того ж технології Smart City дороговартісні.

Розвиток цифрових механізмів громадської участі відкриває нові можливості для взаємодії громадян із владою, і Україна має окремі успішні ініціативи, але потребує масштабної інтеграції цифрових сервісів. Ефективне використання таких інструментів стикається з низкою структурних, технічних та соціальних бар'єрів. Ці бар'єри необхідно глибоко аналізувати, щоб знайти оптимальні рішення для їх подолання.

Одним із головних бар'єрів цифрової участі є цифровий розрив – нерівний доступ до інтернету та цифрових технологій у різних соціальних групах та регіонах. Виділяють декілька видів розриву:

- географічний розрив – низьке покриття інтернетом у сільській місцевості, віддалених регіонах, що ускладнює доступ до онлайн-платформ участі;
- економічний розрив – відсутність фінансових можливостей для купівлі цифрових пристроїв (комп'ютерів, смартфонів) у малозабезпечених громадян;
- освітній розрив – недостатня цифрова грамотність, яка заважає ефективному використанню електронних інструментів участі.

За даними Держстату:

- 13% населення України не має доступу до швидкісного інтернету;
- 35% людей у селах користуються лише мобільним інтернетом, що ускладнює використання державних цифрових сервісів;
- 27% українців віком 55+ не вміють користуватися електронними платформами для подання петицій або голосування [2].

Для подолання цифрового розриву необхідний розвиток відповідної інфраструктури – державні програми розширення інтернет-покриття у сільських регіонах, запровадження субсидії на цифрові пристрої – фінансова підтримка для вразливих груп населення (наприклад, у США діє програма Affordable Connectivity Program, що надає субсидії малозабезпеченим сім'ям для підключення до інтернету); створення освітніх програм – навчальних курсів з цифрової грамотності (аналог "Elements of AI" у Фінляндії).

Однак, навіть за наявності технологій значна частина громадян не бере участь у цифрових ініціативах через низький рівень довіри до влади та онлайн-голосувань. Серед причин цього – переконання, що "голос народу нічого не змінює" – лише 20% українців вірять, що їхня участь у петиціях чи громадських обговореннях реально впливає на

ухвалення рішень; побоювання фальсифікацій, накрутки голосів, непрозорості виборчих процесів з електронними голосуваннями; нестача інформації – багато громадян просто не знають, що вони можуть впливати на державні рішення через цифрові платформи [2; 8].

Зростання цифрової демократії супроводжується також і ризиками кібератак, витоків персональних даних та маніпуляцій. Реальними загрозами виступають фейкові голосування через боти та маніпуляції результатами електронних опитувань, втручання в електронні голосування, несанкціонований доступ до особистої інформації громадян.

Загальний низький рівень громадянської активності зумовлюється відчуттям недовіри до громадської участі, недостатньою кількістю простих і зрозумілих платформ. Більшість цифрових платформ громадської участі не враховують індивідуальні інтереси користувачів, а онлайн-голосування не забезпечені юридичною силою.

Враховуючи міжнародний досвід та наявні виклики, можна виділити кілька ключових напрямів, які сприятимуть ефективному впровадженню цифрової демократії в Україні.

1) Запровадження єдиної державної платформи громадської участі – такої уніфікованої цифрової платформи, яка б об'єднала всі механізми громадської участі, такі як електронні консультації, онлайн-петиції, громадський бюджет, голосування за ініціативи, моніторинг виконання рішень. Основними функціями платформи стали: розміщення законопроектів, програм розвитку, стратегій з можливістю громадського обговорення; інтерактивні електронні консультації з представниками влади; відстеження виконання ініціатив у реальному часі; доступ до відкритих даних щодо ухвалених рішень. Україна вже має кілька успішних проєктів у сфері Civic Tech, зокрема платформи «Дія», «Електронні петиції», проте вони існують окремо та потребують інтеграції в єдину екосистему.

2) Впровадження блокчейн-голосування, що забезпечить повну прозорість голосувань, оскільки всі дані зберігатимуться у розподіленій мережі; гарантуватиме неможливість підробки результатів, адже інформацію в блокчейні не можна змінити; дозволить громадянам анонімно перевіряти, що їхній голос враховано правильно. Блокчейн також можна застосувати для контролю державних витрат, моніторингу виконання обіцянок посадовців та боротьби з корупцією.

3) Законодавче закріплення цифрових меха-

нізмів громадської участі. Попри наявність окремих цифрових ініціатив, в Україні відсутня цілісна правова база щодо електронної демократії. Необхідне оновлення Закону «Про звернення громадян» з включенням механізмів Civic Tech; прийняття Закону про цифрове голосування та публічні консультації; регулювання використання штучного інтелекту та блокчейн у державному управлінні; забезпечення обов'язкового зворотного зв'язку влади на електронні звернення (в Україні лише 4% поданих електронних петицій отримують реальне продовження, тому потрібен механізм законодавчого зобов'язання влади реагувати на ініціативи громадян).

4) Розширення цифрової освіти серед громадян: впровадити обов'язкові освітні курси з цифрових навичок у школах та університетах; запустити державну програму підвищення цифрової грамотності для всіх вікових груп; забезпечити безкоштовний доступ до навчальних ресурсів (наприклад, на платформі «Дія.Цифрова освіта»).

5) Використання штучного інтелекту в громадській участі. Штучний інтелект (ШІ) може значно покращити аналіз суспільної думки та моделювання державних рішень: аналіз громадських пропозицій – автоматичне структурування коментарів

громадян на платформах; прогнозування впливу законодавчих ініціатив – ШІ аналізує історичні дані та моделює можливі наслідки; персоналізація державних послуг – автоматичні рекомендації на основі запитів громадян.

6) Інклюзивність у цифровій демократії – цифрова участь має бути доступною для всіх соціальних груп, включаючи людей з інвалідністю та громадян з низьким рівнем доходу: забезпечити адаптивність платформ (озвучування тексту, підтримка мов жестів); надати пільговий доступ до інтернету малозабезпеченим громадянам; створити фізичні центри доступу до цифрових послуг у регіонах

Висновки. Україна має величезний потенціал для впровадження Smart Participation, розвитку цифрової демократії, але необхідні комплексні зміни:

інтеграція цифрових сервісів у єдину платформу, використання блокчейн-голосувань, закріплення правових норм для цифрової участі, розширення цифрової грамотності, інклюзивність та доступність цифрових послуг.

Ефективна реалізація цих ініціатив дозволить громадянам активно впливати на державні процеси, сприяючи розвитку сучасної цифрової демократії в Україні.

Список літератури:

1. Динник І. П. Технології краудсорсингу в громадянському суспільстві: сучасні механізми партисипативної демократії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 119–123. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.21-22.119
2. Доступ домогосподарств України до інтернету у 2021 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) (according to the sample survey data living conditions of Ukrainian households). Статистичний збірник. Київ, 2022. 117 с.
3. Конашевська К.В., Кисельова О.Л. Механізми державного управління. "Імплементація досвіду розвитку електронної демократії японії та Нової Зеландії", Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://surl.li/ukblbo>
4. Консультації з громадськістю і стейкхолдерами. Унормовуємо і впроваджуємо. Методично-практичні рекомендації з проведення органами місцевого самоврядування консультацій з громадськістю та заінтересованими сторонами (стейкхолдерами). Київ, 2020, 71 с.
5. Публічні консультації: можливості для громадян та влади. Київ, 2021. 44 с.
6. Рахманов О. А. Демократія в системі політичних відносин суспільства : навч.-метод. комплекс / О.А. Рахманов. К. : КНЕУ, 2017. 25 с.
7. Редзюк, В., Дармостук, Д. Цифрові платформи для надання державних послуг: досвід країн та світу. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*, (9), 168–175. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-168-175>
8. Результати дослідження цифрової грамотності українців. URL: <https://surli.cc/zkyqir>

Troitskiy A.M., Ivani O.M. INNOVATIVE APPROACHES TO PUBLIC ENGAGEMENT IN DECISION-MAKING PROCESSES: EFFECTIVE MECHANISMS

The article explores innovative approaches to engaging the public in decision-making processes in public administration, which is a crucial component of democratic society development. In particular, it examines modern digital mechanisms of democracy that contribute to expanding citizens' opportunities to influence government decisions and enhancing the transparency of governance processes. The study analyzes the key tools of electronic democracy, including crowdsourcing platforms that allow citizens to participate in policy

formation through discussions and idea generation; participatory budgeting, which serves as a mechanism for allocating financial resources according to the needs and priorities of local communities; and electronic consultations, which facilitate dialogue between the government and the public regarding the development of regulatory and legal acts and development programs. Special attention is given to the impact of emerging technologies on public participation. The study examines the role of blockchain tools in ensuring transparency and trust in electronic voting processes and collective decision-making. It also explores the potential of artificial intelligence technologies in analyzing public opinion, automating communication between authorities and the population, and improving the efficiency of data collection and processing. The research identifies key factors influencing the success of public participation, including the level of digital literacy among the population, which determines citizens' ability to effectively use modern technologies for communication and participation in public administration. Regulatory and legal frameworks play a vital role in ensuring the legitimacy of digital participation mechanisms, their integration into administrative processes, and the protection of citizens' personal data. Additionally, the study highlights the importance of trust in the government as a crucial factor determining the level of citizen engagement in decision-making processes. Strategic directions for the development of public participation in Ukraine are proposed, including expanding access to digital platforms for decision-making participation, improving regulatory mechanisms for electronic democracy, increasing the level of digital literacy among the population, and advancing cybersecurity and personal data protection tools. The study's findings indicate that implementing innovative approaches to public engagement in decision-making processes can significantly enhance the efficiency of public administration, promote greater government accountability, and foster the development of an active civil society in Ukraine.

Key words: public participation, digital democracy, crowdsourcing, participatory budgeting, electronic consultations, blockchain, Civic Tech, public administration, Smart City.